

Шилкіна Гелена, Барань Єлизавета

Лексичні особливості мовостилю сучасних закарпатських письменників

**(на матеріалі творів Мирослава Дочинця, Дмитра Кешелі та
Юрія Станинця)**

1. Актуальність

Актуальність дослідження зумовлена кількома чинниками. По-перше, мовостиль закарпатських митців є не до кінця вивченим. По-друге, популяризація досліджень діалектної лексики є необхідністю, адже кількість носіїв говірок поступово зменшується, молоде покоління дедалі рідше послуговується діалектною лексикою.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій

Художні тексти Дмитра Кешелі, Мирослава Дочинця та Юрія Станинця були предметом мовознавчих студій почасти, зокрема досліджено діалектний простір фраземіки прозових творів Дмитра Кешелі (Яцьків, 2021, с. 280–284) та Мирослава Дочинця (Яцьків, 2020, с. 313–317); типологію порівняльних конструкцій за модулем порівняння (на матеріалі роману-колажу із стихій життя Дмитра Кешелі «Родаки»), в якому виявлено, що однією з особливостей ідіостилю письменника є творення іронічних порівняльних конструкцій з жартівливим маркуванням (Баган–Заскалета, 2023, с. 30–40); проаналізовано інвективну лексику та фраземіку у творі Дмитра Кешелі «Чим би не бавилися пани, лем би не було війни» (Гульпа, 2011, с. 361–364); водночас наголошено на тому, що її використання стилістично вмотивоване, адже служить для відтворення повсякденного життя закарпатців (Гульпа, 2011, с. 361); охарактеризовано субстантивно-ад'єктивні метафоричні конструкції у прозі Миромлава Дочинця (Кравець–Косько, 2025, с. 77–84); досліджено оніми у романах Мирослава Дочинця (Теребус, 2017, с. 110–113), назви романів «Лис у винограднику», «Вічник», «Криничар», «Горянин», «Світован» (Вегеш, 2014, с. 8–12); виявлено угорські лексичні запозичення у

мові творів закарпатських письменників, зокрема у творах Дмитра Кешелі «Запишіть у свідки мої сльози», «Політ співочого каміння» та Мирослава Дочинця «Лад» (Bárány, 2017, с. 172–177), проаналізовано гунґаризми і в інших творах Дмитра Кешелі (Hulra, 2017, с. 120–137) та в мові творів Юрія Станинця (Барань, 2008, с. 167–171); особливості літературно-художнього антропонімікону повістей Юрія Станинця висвітлено у статтях Оксани Лавер (2017, с. 199–203; 2019, с. 50–55); виконано функціонально-стилістичний аналіз афоризмів у романі Мирослава Дочинця «Мафтей» (Прокопович, 2019, с. 154–162), проаналізовано арготичну лексику в романі Мирослава Дочинця «Лис» (Прокопович, 2019, с. 136–144).

3. Мета і завдання дослідження

Метою розвідки є вивчення особливостей мовостилю Мирослава Дочинця, Юрія Станинця та Дмитра Кешелі, виявлення груп слів, які належать до діалектизмів, архаїзмів та історизмів.

Передбачено реалізацію таких завдань:

1. представити основні віхи життєвого шляху Мирослава Дочинця, Юрія Станинця та Дмитра Кешелі;
2. визначити роль авторів у сучасному закарпатському літературному процесі;
3. дослідити особливості мовостилю письменників на основі творів Мирослава Дочинця «Бранець Чорного лісу», «Світован», «Розрада-гора»; «Сусіди» Юрія Станинця та трилогії Дмитра Кешелі «Політ співочого каміння»;
4. виявити і проаналізувати групи лексики з погляду їх уживання.

4. Методи дослідження

У статті використано описовий метод (для подання результатів дослідження), метод класифікації (для виявлення групи лексики, що відносимо до історизмів, архаїзмів і територіальних діалектів), метод контекстуального аналізу (для визначення лексичного значення аналізованих слів у конкретному контексті).

5. Життєвий та творчий шлях митців

Мирослав Дочинець – сучасний закарпатський письменник, журналіст, редактор, лауреат чималої кількості премій. Народився в місті Хуст Закарпатської області, в сім'ї вчителів, які й дали початок формуванню

особистості майбутнього письменника. Через прагнення до культурного розвитку людей батька Мирослава було засуджено та відправлено до ГУЛАГу.

Після закінчення школи Мирослав Дочинець вступив на факультет журналістики Львівського університету, який успішно закінчив. Самотужки започаткував та видавав газету «Новини Мукачєва» у 1990-му році.

«Вічник» («Бранець Чорного лісу»), «Криничар», «Сповідь на перевалі духу», «Горянин. Води Господніх русел» та багато інших творів митця уже стали шедеврами сучасної української літератури.

Нині Мирослав Іванович є успішним та досить продуктивним письменником, який збагачує закарпатську літературу своїми романами, що несуть у собі глибоку мудрість віків.

Юрій Станинець народився 1906 року в селі Нижній Шард (нині Нижнє Болотнє Іршавського району). Навчався в Берегівській реальній україномовній гімназії. Далі вступив до Ужгородської духовної семінарії.

Деякий час друкувався під псевдонімом Юра Станчук. Через свою політичну позицію довгий час був відлучений від літературного процесу. Тільки після набуття Україною незалежності про творчість письменника почали відкрито говорити, а інтерес до постаті митця різко виріс. Є автором кількох романів, зокрема трилогії «Сусіди». Помер письменник 11 квітня 1994 року.

Дмитро Кешеля народився 1951 року в селі Клячанове Мукачівського району в селянській родині. Закінчив філологічний факультет Ужгородського державного університету, після чого деякий час працював редактором обласного радіо. Згодом очолив Закарпатську обласну телекомпанію.

Митець є автором книг оповідань, повістей та романів, таких як: «Політ співочого каміння», «Колиска сонця», «Державна копоня», «Жіванський світ», «А земля таки крутиться», «Родаки», «Терен заців» та ще багато інших.

Нині творчість митця відома й за теренами України, зокрема його твори перекладені англійською, словацькою, румунською, литовською мовами.

Творчість кожного письменника заслуговує визнання та поширення серед молодого покоління, адже їхня творчість присвячена збереженню культурних цінностей нашого регіону, зокрема особливостей діалектного мовлення місцевого населення.

6. Виклад результатів дослідження

У словниковому складі української мови постійно відбуваються зміни, які викликані різними чинниками. З погляду вживання лексика української мови поділяється на активну та пасивну. До активної лексики належать слова, що використовують у повсякденному вжитку. Вони зберігають стилістичну нейтральність. До пасивної лексики відносять слова, що вживаються рідше.

До них відносимо застарілі слова (архаїзми, історизми) та неологізми. Ці слова використовуються лише в певних функціональних стилях.

Територіальні діалекти часто вживають у мові художньої літератури для того, щоб передати місцевий мовний колорит регіону, в якому відбуваються події або ж який близький авторові. Застарілу лексику вживають з метою відтворення особливостей епохи, про яку ідеться у творі.

Наведемо приклади використання діалектної лексики. Мирослав Дочинець у своїх творах часто послуговується діалектизмами на позначення дій: **гарувати** ‘важко, без відпочинку працювати’: Від таких днів спокою, днів осмисленого неробства користі більше, ніж від тих, коли *гаруєш* яко віл (Дочинець, 2017, с. 30). **Видіти** ‘бачити’: Чи я не *виджу*, яким ласим оком ти пасеш ще й молоду поштарку (Дочинець, 2017, с. 15). **Галайкати** ‘голосно розмовляти’: Щовечора я обсіпав свій закуток сіллю, освяченим натільним хрестиком накреслював круг себе коло, і щовечора духи лісу гоготали й *галайкали* з мороку (Дочинець, 2012, с. 40). **Гугнявити** ‘говорити нерозбірливо, у ніс’: Підбіг стрижений верткий чоловічок і, щулячи лисяче личко, *загугнявив* (Дочинець, 2014, с. 89). **Заячати** ‘закричати’: Жаба пронизливо *заячала* (Дочинець, 2012, с. 36). **Чинити** ‘робити’: Здогадується, як *чинити* в складних випадках (Дочинець, 2017, с. 21).

Митець часто використовує й інші діалектні одиниці, наприклад: **деца** ‘одиниця місткості, яка дорівнює одній десятій долі літра’: Десять коренів петрушки з листям залийте літром вина, варіть п’ять хвилин, тоді додайте дві ложки винного оцту і *децу* темного меду (Дочинець, 2014, с. 89). **Криж** ‘хрест’: На землі дерево обчищаєш, відсікаєш триметровий *криж* і завдаєш собі на плечі (Дочинець, 2012, с. 41). **Няньо** ‘батько’: Федьо в армії, мама у своєму клубі до вечора, а *няньо* десь у Казахстані ізслизся (Дочинець, 2014, с. 36). **Сильветка** ‘силует’: І хоч картина була на пластику, я сприйняв її одразу – до болю знайому *сильветку* (Дочинець, 2014, с. 8). **Файно** ‘гарно’: Неділя, базарні люди *файно* вбрані, обуті, причесані, а я – нестрижений обірванець, із побитими ноженнями в кураві (Дочинець, 2017, с. 50). **Хосен** ‘користь’: І спожите піде на *хосен*, і сон буде добрим, і робота споритиметься (Дочинець, 2017, с. 68). **Челядник** ‘людина’: Бувало, свічка, біля якої я сидів, як із живим *челядником*, говорила мені більше, ніж я до неї (Дочинець, 2014, с. 73).

Виявлено приклади історизмів та архаїзмів: **багнет** ‘колюча зброя, яку звичайно насаджують на кінець дула рушниць; штик’: Я розв’язав ганчірку на руці – у траву, блиснувши лезом, ковзнув *багнет* (Дочинець, 2012, с. 26). **Жорна** ‘плескуватий круглий камінь, призначений для лущення і розмелювання зерна та інших твердих предметів’: Якщо вино робить бочка, то хліб – *жорна* (Дочинець, 2014, с. 70). **Кисет** ‘гаман у формі торбинки, що затягується шнурочком’: Пригадалося, що дід Гафич свій трут і кресало

носив у шкіряному *кисеті* за пазухою (Дочинець, 2012, с. 32). **Куркуль** ‘багатий селянин-власник, на якого працюють наймити і незаможники’: Я давно міг бути начальником, коби няня не вигнали з партії за діда-*куркуля* (Дочинець, 2014, с. 101). **Праник** ‘дерев’яний гладенький валок для вибивання білизни під час прання’: Туті, як *праники*, цівки товкли гілляччя, лупили по віялах папороті, по торішньому листі (Дочинець, 2014, с. 61). **Шопа** ‘покрівля, накриття на опорах для захисту чого-небудь від сонця, дощу’: Тепер він для чогось притяг сюди іржавий леміш, знайдений під *шопою* (Дочинець, 2014, с. 67). **Щуролов** ‘той, що ловить щурів і знищує їх’: Такий *щуролов*, старий веселий чолов’яга, зупинявся на кілька днів у нашій stodoli (Дочинець, 2017, с. 58).

Юрій Станинець вдається до використання діалектної лексики. Наведемо кілька прикладів: **босорканя** ‘відьма’: А гей, люде, ніч *босоркані* розношують (Станинець, 2006, с. 175). **Валов** ‘дерев’яна посудина у вигляді довгастого чотирикутника, призначена для годівлі та напування тварин’: Час вечірній, то й клопоти вечірні; зготувати щось для родини, наповнити *валови*-жолоби свіжою водою, бо от-от покажеться з толоки худобинка, збочуючи з чененика на тінисті від буйних садів стежини, газдині втрачають недільну святковість, побожний настрій богослужіння витісняють житейські будні (Станинець, 2006, с. 33). **Вуйко** ‘дядько по матері, брат матері’: Зараз батько з *вуйком* підуть, тоді будете молитися наголос обоє – хочу чути, як то ви там молитесь, чи не забули й те, що вас навчила через зиму (Станинець, 2006, с. 71). **Гаті** ‘труси, підштаники’: З першим ударом Петро зник у хаті, а незабаром вийшов з перекинутим через плече рушником, милом у руці, без капелюха і просто в *гатях* та прядивній сорочці, витягненій зі заганки (Станинець, 2006, с. 64). **Гарадичі** ‘сходи’: Вставала від кросен, виходила, проходила ганком поза хату і так, без платка, боса стояла на *гарадичах* (Станинець, 2006, с. 184). **Дітвак** ‘дитина’: Він так масно говорив, як малий *дітвак*, що хоче дістати цукру від матері, яка вернулася з торгу (Станинець, 2006, с. 80). **Когут** ‘півень’: Будь здоров, бо нас тут ще й *когути* готові застати (Станинець, 2006, с. 53). **Крумплі** ‘картопля’: На завтра думаю йти на Данчано під *крумплі* розорати (Станинець, 2006, с. 79). **Легінь** ‘юнак, парубок’: Петро послухав *легінські* фіглі, та скоро відділився, попрямував через потічок додому, бо сам собі і господар, і господиня (Станинець, 2006, с. 33). **Паленка** ‘горілка’: Нас не Мошко нищить, але його чортів помічник – *паленка* (Станинець, 2006, с. 174). **Писок** ‘обличчя, рот’: А чому ти не отворив *писок* тоді, коли було треба, але говориш тепер, коли вже пізно (Станинець, 2006, с. 102). **П’ястук** ‘кулак’: Я кажу, щоб нашу царину сокотив сего літа Іван Волошин та Юра Чингавчук, а не ті, кого вибрано днесь тиждень, – гримнув сильним басом, повернувшись лицем до односельців, спершись *п’ястуком* лівої руки на стіл (Станинець,

2006, с. 104). **Тенґериця** ‘кукурудза’: Тут господині сіяли коноплі, огірки, капусту, ранню пасолу, *тенґерицю* (Станинець, 2006, с. 144).

Митець вживає приклади застарілої лексики: **князь** ‘голова роду, племені або союзу племен, що звичайно стояв на чолі військової дружини, а з розвитком феодалізму – вождь війська та правитель князівства’: Наші мужі сиділи при князівському дворі і були першими дорадниками *князя* (Станинець, 2006, с. 155). **Кросна** ‘ручний ткацький верстат’: Змайстрував батько, а тепер уже й син, *кросна*, колиску, посудник, ціняник, пральник чи щось інше, так не пізнаєш, чи то з-під фабричних коліс вийшло, чи з-під живої машини вправних рук (Станинець, 2006, с. 50). **Нотар** ‘нотаріус’: То жандарми шукають якихось злодіїв, то *нотар* приходить в сільських справах, то сусіди посваряться і просять робити лагоду (Станинець, 2006, с. 131). **Панщина** ‘одна з форм докапіталістичної земельної ренти, найбільш поширена за феодалізму. Кожен селянин мусив кілька днів на тиждень працювати на панській землі – орати, сіяти, жати, збирати жниво, молотити. Такі роботи називались панщиною’: Інша річ, якщо дяк лівого крилосу, старий Кобрин, пригадає якусь давню історію з часів *панщини*, то вже тоді сонце кидає за людьми довгі тіні, коли розходяться з повними бувальщиною головами (Станинець, 2006, с. 33). **Перст** ‘палець руки’: Ти знаєш, що я по смерті мами лишився сам, як *перст*, у хижі (Станинець, 2006, с. 33). **Шинок** ‘невеликий заклад, де продавалися на розлив спиртні напої; корчма’: Та з кожним місяцем виповнювався sklep товаром, а друга кімната з *шинком* – господарями (Станинець, 2006, с. 59).

Дмитро Кешеля діалектну лексику використовує для того, щоб передати мовний колорит місцевості, яку він описує. В аналізованій трилогії ми виявили низку діалектизмів, до прикладу: **будюгови** ‘жіночі труси’: Така’м, небожику, нездала, як цісарські *будюгови* (Кешеля, 2012, с. 43). **Газда** ‘господар’: Обидвоє накрутять мені осячі вуха, аби надалі був *газдою* своєму шаленому языкові і не плував родовід вождів із мальфами й усякою другою скотиною (Кешеля, 2012, с. 18). **Гузиця** ‘задня верхня частина ніг, сідниці’: Такі яблука лем у Єрусалимі на Великдень святити, а мацкаліско казав, жеби я їх *гузицею* їв (Кешеля, 2012, с. 15). **Жалива** ‘кропива’: Звісно, з такого чоловіка хосна, як із *жаливи* полотна (Кешеля, 2012, с. 145). **Килавий** ‘незграбний’: Щоправда, місяць мій дідико лежали в лікарні, а відтак ще півроку ходили з такими губами-торомбами, найся не приказує, як у *килавого* бегемота (Кешеля, 2012, с. 79). **Копоня** ‘голова’: Бачилося, у мою *копону* в цю мить збіглися знання і світлі думки всього мого родоводу не до сьомого, а семи десятого коліна (Кешеля, 2012, с. 53). **Леквар** ‘сливове повидло’: На східцях хати гірко заливається сльозами молодша тітка Єлизавета: якась нечиста сила у неї вночі теж з’їла бутерброд із свинським

жиром і лекваром, а також вкрала два карбованці (Кешеля, 2012, с. 68). **Мачка** ‘кішка’: Я тя на воротах повішу, абись ворони і мачки лякав (Кешеля, 2012, с. 13). **Ниська** ‘сьогодні’: А ниська хіба што – великий празник? – запитав я із сільською наївністю (Кешеля, 2012, с. 35). **Парадичка** ‘помідор’: Минає кілька хвилин і Фіскарешка міниться: в очах спалахують веселі іскорки, лице червоніє, як парадичка, і уста осяває божевільна усмішка (Кешеля, 2012, с. 43). **Пацкун** ‘щур’: То є... така... така водяна тварь... така паскудна... як великий щур... пацкун (Кешеля, 2012, с. 181). **Сегінь** ‘бідний’: І тільки хотів ляпнути, що той баюсатий бачі перший секретар комуністичної організації у селі, але вже, сегінь, давно умер, як Фіскарешка пелькнула (Кешеля, 2012, с. 135). **Цімбор** ‘приятель, побратим, друг’: Та ци знаєш, што пан Фийса був першим цімбором Міуловша Гортія, а його покійний нянько, розказували, най будуть прощені, мої мамка, пив на брудершафт із самим Ференцом Йовжком (Кешеля, 2012, с. 12).

Засвідчено нами приклади історизмів: **дуель** ‘поєдинок із застосуванням зброї між двома противниками за викликом одного з них’: І в цю мить я почав грюкати у двері кулаками, вимагаючи пана Фийсу на наукову дуель по статевому й нестатевому розмноженню (Кешеля, 2012, с. 183). **Карбованець** ‘назва грошової одиниці в дореволюційній Україні та УРСР, що дорівнює 100 копійкам’: На східцях хати гірко заливається сльозами молодша тітка Єлизавета: якась нечиста сила у неї вночі теж з’їла бутерброд із свинським жиром і лекваром, а також вкрала два карбованці (Кешеля, 2012, с. 68). **Хартія** ‘документ, що засвідчував які-небудь права або привілеї’: До слова, майже всі ці домовленості увійшли згодом окремими пунктами до конституційної хартії Чехо-Словацької республіки (Кешеля, 2012, с. 196) та архаїзмів: **коромисло** ‘дерев’яна вигнута палиця з зарубками або гачками на кінцях, якою носять на плечах відра з водою тощо’: Тітка Маргіта, не витерпівши, з усього розмаху вперіщила коромислом нянька (Кешеля, 2012, с. 138). **Очкур** ‘пояс або шнур, яким стягують штани або шаровари для підтримання їх’: Але тут Фіскарешка не довго чекала: сама розв’язала очкур і стягла із чоловіка ногавиці (Кешеля, 2012, с. 213). **Сажотрус** ‘робітник, що очищає від сажі димарі, димоходи’: Певне, підтоптаний пан не міг вгамувати любовну жагу юної дружини, бо одного дня вляпив її в ліжку із сажотрусом, по-нашому – із коминарем (Кешеля, 2012, с. 179).

7. Висновки

На основі наведених вище прикладів можемо констатувати, що мовостиль Мирослава Дочинця, Юрія Станинця та Дмитра Кешелі своєрідний. Він насичений діалектизмами, застарілою лексикою. Письменники

використовують діалектизми, щоб якнайточніше відтворити мововживання мешканців того середовища, яке вони описують. Митці використовують історизми для того, щоб точніше відтворити події минулого, зображені у творі. У творах Мирослава Дочинця «Бранець Чорного лісу», «Розрада-гора» та «Світован» виявлено 208 діалектизмів, 29 історизмів та 18 архаїзмів, у романі Юрія Станинця «Сусіди» – 160 діалектизмів, 11 історизмів та 15 архаїзмів. Трилогія Дмитра Кешелі «Політ співочого каміння» містить 195 діалектизмів, 18 історизмів та 7 архаїзмів.

Творчість Мирослава Дочинця, Юрія Станинця і Дмитра Кешелі є цінною для різних поколінь читачів. Результати дослідження можуть стати основою для створення словників до творів письменників, що полегшить розуміння закарпатської літератури і допоможе популяризувати твори закарпатських письменників серед ширшого кола читачів.

Джерела

1. Дочинець Мирослав 2012. *Бранець Чорного лісу. Версія роману «Вічник» для юнацтва*. Львів: Апріорі.
2. Дочинець Мирослав 2014. *Світован. Штудії під небесним шатром. Роман-намисто*. Мукачево: Карпатська вежа.
3. Дочинець Мирослав 2017. *Розрада-гора. Під Вороновим крилом. Художнє видання*. Мукачево: Карпатська вежа.
4. Кешеля Дмитро 2012. *Політ співочого каміння. Трилогія з народного життя*. Ужгород: «Карпати».
5. Станинець Юрій 2006. *Сусіди. Роман: Літературна краєзнавча серія «Люби своє» пам'яті Олекси Мишанича. Передмова Наталії Ребрик*. Ужгород: Гражда.

Література

1. Баган Мирослава – Заскалета Валентина 2023. Типологія порівняльних конструкцій за модулем порівняння (на матеріалі роману-колажу із стихій життя Дмитра Кешелі «Родаки»). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)* 36: с. 30–40. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2022-36-30-40>
2. Барань Єлизавета 2008. Лексичні гунгаризми у мові художніх творів Ю. Станинця. In: Anderš, Josef ред. *Ucrainica III. Současná ukrajinistika. 1. část. Sborník článků*. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, с. 167–171.
3. Вегеш Анастасія 2014. Промовистість назв романів М. Дочинця. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації* 32/2: с. 8–12.
4. Гульпа Діана 2011. Інвективна лексика та фраземіка у творі Дмитра Кешелі «Чим би не бавилися пани, лем би не було війни». *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: збірник наукових праць* 16: с. 361–364.

5. Кравець Лариса – Косько Віктор 2025. Семантико-граматична своєрідність субстантивно-ад'єктивних метафоричних конструкцій у прозі М. Дочинця. *Hungaro-Ruthenica* 10: с. 77–84.
6. Лавер Оксана 2017. Літературно-художні антропоніми як засіб увиразнення українського регіонального колориту (на матеріалі повісті Ю. Станинця «Юра Чорний»). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Мовознавство* 27/1: с. 199–203.
7. Лавер Оксана 2019. Літературно-художній антропонімікон повісті Юрія Станинця «Червона йонатаночка». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія* 42/2: с. 50–55. [https://doi.org/10.24144/2663-6840.2019.2.\(42\).50-55](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2019.2.(42).50-55)
8. Прокопович Лідія 2019. Особливості функціонування арготичної лексики в романі Мирослава Дочинця «Лис». *Лінгвостилістичні студії* 11: с. 136–144. <https://doi.org/10.29038/2413-0923-2019-11-136-144>
9. Прокопович Лідія 2019. Функціонально-стилістичний аналіз афоризмів у романі Мирослава Дочинця «Мафтей». *Лінгвостилістичні студії* 10: с. 154–162. <https://doi.org/10.29038/2413-0923-2019-10-154-162>
10. Теребус Роман 2017. Функційне навантаження власних назв у романах Мирослава Дочинця «Криничар» та «Вічник». *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки. Мовознавство* 8/2: с. 110–113.
11. Яцьків Марія 2020. Фраземи на позначення мовленнєвої та мисленнєвої діяльності в художніх творах Мирослава Дочинця. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія* 43/1: с. 313–317. [https://doi.org/10.24144/2663-6840.2020.1.\(43\).313-317](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2020.1.(43).313-317)
12. Яцьків Марія 2021. Діалектний простір фраземіки прозових творів Дмитра Кешелі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія* 46/2: с. 280–284. [https://doi.org/10.24144/2663-6840.2021.2.\(46\).280-284](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2021.2.(46).280-284)
13. Bárány Erzsébet 2017. Nyelvi interferencia a kárpátaljai ukrán irodalmi művekben. In: Márku Anita – Tóth Enikő szerk. *Többsz nyelvűség, regionalitás, nyelvoktatás. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból III.* Ungvár: „RIK-U”, 172–177. o.
14. Hulpa Diána 2017. Hungarizmusok Dmitro Keselja kárpátaljai ukrán író műveiben. *Hungarológiai Közlemények* 18/3: 120–137. o. <https://doi.org/10.19090/hk.2017.3.120-137>

Sources

1. Dochynets, Myroslav 2012. *Branets Chornoho lisu. Versiia romanu «Vichnyk» dlia yunatstva* [The Prisoner of the Black Forest. Youth version of the novel “The Eternal One”]. Lviv: Apriori.
2. Dochynets, Myroslav 2014. *Svitovan. Shtudii pid nebesnym shatrom. Roman-namysto* [Svitovan. Studies Under the Celestial Dome]. Mukachevo: Karpatska vezha.

3. Dochynets, Myroslav 2017. *Rozrada-hora. Pid Voronovym krylom. Khudozhnie vydannia* [The Mountain of Consolation. Under the Raven's Wing. Artistic edition]. Mukachevo: Karpatska vezha.
4. Keshelya, Dmytro 2012. *Polit spivochoho kaminnia. Trylohiia z narodnoho zhyttia* [Flight of the Singing Stones. A Trilogy of Folk Lives]. Uzhhorod: «Karpaty».
5. Stanynets, Yuriy 2006. *Susidy. Roman: Literaturna kraieznavcha seriia «Liuby svoje» pamiati Oleksy Myshanycha. Peredmovva Natalii Rebryk* [The Neighbours. A Novel: Literary Local History Series "Love Your Own", in memory of Oleksa Myshanych. Foreword by Nataliia Rebryk]. Uzhhorod: Grazhda.

References

1. Bahan, Myroslava – Zaskaleta, Valentyna 2023. Typolohiia porivnialnykh konstrukttsii za modulem porivniannia (na materialy romanu-kolazhu iz stykhii zhyttia Dmytra Kesheli «Rodaky») [Typology of comparative constructions according to the comparison module (based on the material of the novel-collage "Relatives" by Dmytro Keshelya)]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriia: Filolohiia (movoznavstvo)* 36: s. 30–40. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2022-36-30-40> (In Ukrainian)
2. Baran, Yelyzaveta 2008. Leksychni hunharyzmy u movi khudozhnikh tvoriv Yu. Stanyntsia [Lexical Hungarianisms in the language of literary works by Yuriy Stanynets]. In: Anderš, Josef ed. *Ucrainica III. Současná ukrajinská. 1. část. Sborník článků*. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, s. 167–171. (In Ukrainian)
3. Vehesh, Anastasiia 2014. Promovystist nazv romaniv M. Dochyntsia [The expressiveness of the titles of Myroslav Dochynets's novels]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii* 32/2: s. 8–12. (In Ukrainian)
4. Hulpa, Diana 2011. Invektyvna leksyka ta frazemika u tvori Dmytra Kesheli «Chym by ne bavylysia pany, lem by ne bulo viiny» [Invective vocabulary and phraseology in Dmytro Keshelya's work "Whatever the Gentlemen Play At, Let There Be No War"]. *Suchasni problemy movoznavstva ta literaturoznavstva: zbirnyk naukovykh prats* 16: s. 361–364. (In Ukrainian)
5. Kravets, Larysa – Kosko, Viktor 2025. Semantyko-hramatychna svoieridnist substantyvno-adiektivnykh metaforychnykh konstrukttsii u prozi M. Dochyntsia [Semantic and grammatical specificity of noun-adjective metaphorical constructions in the prose of M. Dochynets]. *Hungaro-Ruthenica* 10: c. 77–84.
6. Laver, Oksana 2017. Literaturno-khudozhni antroponimy yak zasib uvyraznennia ukrainskoho rehionalnoho kolorytu (na materialy povisti Yu. Stanyntsia «Yura Chornyi») [Literary and artistic anthroponyms as expressive means of Ukrainian local colouring (based on the short story "Yura Chornyi" by Yuriy Stanynets)]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. Volodymyra Hnatiuka. Seriia: Movoznavstvo* 27/1: s. 199–203. (In Ukrainian)
7. Laver, Oksana 2019. Literaturno-khudozhnii antroponimikon povisti Yurii Stanyntsia «Chervona yonatanochka» [The literary and artistic anthroponyms of the short story "The Red Jonathan Apple" by Yuriy Stanynets]. *Naukovyi visnyk*

- Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Filolohiia* 42/2: s. 50–55. [https://doi.org/10.24144/2663-6840.2019.2.\(42\).50-55](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2019.2.(42).50-55) (In Ukrainian)
8. Prokopovych, Lidiia 2019. Osoblyvosti funktsionuvannia arhotychnoi leksyky v romani Myroslava Dochyntsia «Lys» [Peculiarities of the functioning of argotic vocabulary in Myroslav Dochynets's novel "The Fox"]. *Linhvostylistychni studii* 11: s. 136–144. <https://doi.org/10.29038/2413-0923-2019-11-136-144> (In Ukrainian)
9. Prokopovych, Lidiia 2019. Funktsionalno-stylistychnyi analiz aforyzmiv u romani Myroslava Dochyntsia «Maftai» [Functional and stylistic analysis of aphorisms in the novel "Maftai" by Myroslav Dochynets]. *Linhvostylistychni studii* 10: s. 154–162. <https://doi.org/10.29038/2413-0923-2019-10-154-162> (In Ukrainian)
10. Terebus, Roman 2017. Funktsiine navantazhennia vlasnykh nazv u romanakh Myroslava Dochyntsia «Krynychar» ta «Vichnyk» [The functional load of proper names in Myroslav Dochynets's novels "The Well Keeper" and "The Eternal One"]. *Naukovyi visnyk Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii: Filolohichni nauky. Movoznavstvo* 8/2: s. 110–113. (In Ukrainian)
11. Yatskiv, Mariia 2020. Frazemy na poznachennia movlennievoi ta myslennievoi diialnosti v khudozhnikh tvorakh Myroslava Dochyntsia [Phrases denoting speech and mental activities in the literary works of Myroslav Dochynets]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Filolohiia* 43/1: s. 313–317. [https://doi.org/10.24144/2663-6840.2020.1.\(43\).313-317](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2020.1.(43).313-317) (In Ukrainian)
12. Yatskiv, Mariia 2021. Dialektnyi prostir frazemiky prozovoykh tvoriv Dmytra Kesheli [The dialectal scope of phraseology in the prose works of Dmytro Keshelya]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Filolohiia* 46/2: s. 280–284. [https://doi.org/10.24144/2663-6840.2021.2.\(46\).280-284](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2021.2.(46).280-284) (In Ukrainian)
13. Bárány, Erzsébet 2017. Nyelvi interferencia a kárpátaljai ukrán irodalmi művekben [Language interference in Transcarpathian Ukrainian literary works]. In: Márku, Anita – Tóth, Enikő eds. *Többnyelvűség, regionalitás, nyelvvoktatás. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból III*. Ungvár: „RIK-U”, 172–177. o. (In Hungarian)
14. Hulpa, Diána 2017. Hungarizmusok Dmytro Keselja kárpátaljai ukrán író műveiben [Hungarianisms in the works of the Transcarpathian Ukrainian writer Dmytro Keshelya]. *Hungarológiai Közlemények* 18/3: 120–137. o. <https://doi.org/10.19090/hk.2017.3.120-137> (In Hungarian)

Лексичні особливості мовостилю сучасних закарпатських письменників

(на матеріалі творів Мирослава Дочинця, Дмитра Кешелі та Юрія Станиця)

Шилкіна Гелена. Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, кафедра філології, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти. silkina.helena.b19un@kmf.org.ua.

Барань Єлизавета, доктор філософії, доцент. Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, кафедра філології, доцент. Ніредьгазький університет, Інститут мовознавства та літератури, доцент. barany.erszsebet@kmf.org.ua, ORCID: 0000-0001-8395-5475.

Статтю присвячено аналізу лексичних особливостей мовостилю сучасних закарпатських письменників Мирослава Дочинця, Дмитра Кешелі та Юрія Станинця. Зазначено, що художні тексти цих авторів були предметом мовознавчих студій лише частково. Для кращого розуміння мовостилю письменників представлено основні віхи їхнього життєвого шляху, вказано на місце митців у культурному житті Закарпаття, визначено їхню роль у сучасному українському літературному дискурсі. Наголошено на тому, що художні твори Мирослава Дочинця, Дмитра Кешелі та Юрія Станинця ілюструють культурні цінності закарпатського регіону.

Досліджено особливості мовостилю Мирослава Дочинця, Юрія Станинця та Дмитра Кешелі. Виявлено групи слів, що належать до архаїзмів, історизмів і територіальних діалектів у творах «Бранець Чорного лісу», «Розрада-гора» та «Світован» Мирослава Дочинця, «Сусіди» Юрія Станинця та «Політ співочого каміння» Дмитра Кешелі. Констатовано, що мовостиль Мирослава Дочинця, Юрія Станинця та Дмитра Кешелі своєрідний.

Письменники використовують закарпатські діалектизми, деколи вузьколокальні, щоб якнайточніше відтворити мововживання мешканців того середовища, яке вони описують. Найчастіше їх уживають у мові персонажів. Статистичні дані свідчать про те, що аналізовані твори містять чимало говіркових лексичних елементів. Застарілу лексику автори вживають з метою відтворення особливостей епохи, про яку ідеться у творі. В аналізованих творах немає пояснень значень незрозумілих слів, зокрема авторських новотворів, вузьколокальних діалектизмів, слів, які вийшли з ужитку тощо. З огляду на це вважаємо, що результати дослідження можуть стати основою для створення словників мови письменників, що полегшить розуміння закарпатської художньої літератури і допоможе популяризувати твори закарпатських письменників серед ширшого кола читачів.

Ключові слова: Мирослав Дочинець, Юрій Станинець, Дмитро Кешеля, мовостиль, діалектизм, історизм, архаїзм.

Lexical features of the linguistic style of contemporary Transcarpathian writers

(based on the works of Myroslav Dochynets, Dmytro Keshelya, and Yuriy Stanynets)

Heléna Silkina. Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Department of Philology, MA student. silkina.helena.b19un@kmf.org.ua.

Erzsébet Bárány, PhD, associate professor. Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Department of Philology, associate professor. University of Nyíregyháza, Institute of Linguistics and Literature, associate professor. barany.erszebet@kmf.org.ua, ORCID: 0000-0001-8395-5475.

The present article examines the lexical features characteristic of the linguistic style of contemporary Transcarpathian writers Myroslav Dochynets, Dmytro Keshelya, and Yuriy Stanynets. It is noted that the literary texts of these authors have received only limited scholarly attention from a linguistic perspective. To provide a deeper

understanding of their individual styles, the article outlines key biographical milestones of each writer, highlights their contributions to the cultural landscape of Transcarpathia, and assesses their roles within modern Ukrainian literary discourse. Particular emphasis is placed on how their literary works reflect the cultural values and traditions of the Transcarpathian region.

A detailed analysis of the language used by Dochynets, Keshelya, and Stanynets reveals a consistent use of lexical items from specific categories – namely, archaisms, historicisms, and regional dialectisms. These features are explored through the works “Бранець Чорного лісу” [The Prisoner of the Black Forest], “Розрада-гора” [The Mountain of Consolation], and “Світован” [Svitovan] by Myroslav Dochynets; “Сусіди” [Neighbours] by Yuriy Stanynets; and “Політ співочого каміння” [Flight of the Singing Stones] by Dmytro Keshelya.

The study highlights the authors’ use of Transcarpathian dialect forms, including hyperlocal variants, as a means of authentically representing the speech and cultural environment of their characters. These lexical features are most frequently encountered in dialogue. Quantitative data reveal a significant presence of dialectal vocabulary across the analysed texts. In addition, the authors employ outdated and obsolete lexical items to reconstruct the linguistic reality of past historical periods. Notably, the texts do not typically provide glosses or explanations for obscure words – whether authorial neologisms, rare dialectisms, or archaic terms – thus preserving the authenticity of the regional linguistic landscape. The findings of the study may serve as a foundation for compiling lexicographic resources focused on the language of these writers. Such resources would enhance the accessibility of Transcarpathian literature and support the broader dissemination of the region’s literary heritage.

Keywords: *Myroslav Dochynets, Yuriy Stanynets, Dmytro Keshelya, linguistic style, dialectism, historicism, archaism.*

A kortárs kárpátaljai írók nyelvi stílusának lexikai sajátosságai

(Miroslav Docsinec, Dmitro Keselja és Jurij Sztaninec művei alapján)

Silkina Heléna. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológia Tanszék, MA-hallgató. silkina.helena.b19un@kmf.org.ua.

Bárany Erzsébet, PhD, docens. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológia Tanszék, docens. Nyíregyházi Egyetem, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, főiskolai docens. barany.erszebet@kmf.org.ua, ORCID: 0000-0001-8395-5475.

A tanulmány a kortárs kárpátaljai írók – Miroslav Docsinec, Dmitro Keselja és Jurij Sztaninec – nyelvi stílusának lexikai sajátosságait elemzi. Rámutat arra, hogy a szerzők szépirodalmi műveit a nyelvészeti kutatások csak részben vizsgálták. Az írók nyelvi stílusának jobb megértése érdekében bemutatjuk életútjuk főbb állomásait, ismertetjük jelentőségüket Kárpátalja kulturális életében, valamint meghatározzuk szerepüket a kortárs ukrán irodalmi diskurzusban. Hangsúlyozzuk, hogy Docsinec, Keselja és Sztaninec művei a kárpátaljai régió kulturális értékeit tükrözik.

Vizsgálatunk Miroszlav Docsinec, Jurij Sztaniniec és Dmitro Keselja nyelvi stílusának sajátosságaira fókuszál. A kutatás tárgya Docsinec “Бранець Чорного лісу” [A Fekete-erdő foglya], “Розрада-гора” [A megnyugvás hegye] és “Світован” [Svitovan], Sztaniniec “Сусіди” [Szomszédok], valamint Keselja “Політ співочого каміння” [Az éneklő kövek röpte] című művei voltak.

Megállapítást nyert, hogy e három szerző sajátos nyelvi stílussal rendelkezik. Az írók kárpátaljai nyelvjárási elemeket használnak annak érdekében, hogy minél pontosabban tükrözzék az általuk ábrázolt közösség nyelvhasználatát. Ezek a szavak leggyakrabban a szereplők megszólalásaiban jelennek meg. A statisztikai adatok azt mutatják, hogy az elemzett művekben jelentős mennyiségű nyelvjárási kifejezés található. Az elavult szóképzetet az írók arra használják, hogy érzékeltessék a művekben megjelenített korszak sajátosságait. Az elemzett kiadványok nem tartalmazzak szómagyarázatot. Véleményünk szerint a vizsgálat eredményei megalapozhatják egy az írók által használt, kevésbé érthető szavakat tartalmazó szótár anyagát. Ez megkönnyítené a kárpátaljai ukrán nyelvű szépirodalom megértését, és hozzájárulna e szerzők műveinek szélesebb olvasóközönséghez való eljuttatásához.

Kulcsszavak: *Miroszlav Docsinec, Jurij Sztaniniec, Dmitro Keselja, nyelvi stílus, nyelvjárás, historizmus, archaizmus.*